

การเมืองในการกำหนดนโยบายพื้นที่เศรษฐกิจการค้าชายแดน : จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

ทิพย์สุดา ธรรมาลากุล^{1*} วสันต์ เหลืองประภัสร์²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ ไทย-กัมพูชา บนฐานบริบทภายใต้จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ (2) เพื่อศึกษาการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดนบริเวณจุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ (3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจการค้าชายแดน ไทย-กัมพูชา จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนหรือกำหนดนโยบายการค้าชายแดน การกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษในระดับต่าง ๆ กลุ่มภาคเอกชนและประชาชน กลุ่มนักวิชาการ ผลการวิจัย พบว่า

1. ความสัมพันธ์ ไทย-กัมพูชา บนฐานบริบทจุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-กัมพูชา มีการพัฒนาการที่ก้าวหน้าและดำเนินไปบนพื้นฐานของความเข้าใจกัน โดยมีกรอบความร่วมมือต่าง ๆ เป็นพลังขับเคลื่อนความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันคือความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนในสินค้าเกษตร การเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกัน การส่งเสริมและการอำนวยความสะดวกการค้าและการลงทุน ความร่วมมือด้านวิชาการ ความร่วมมือสาขาใหม่ ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบที่จะขยายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว โดยใช้เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีส่วนร่วม ที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่และท้องถิ่นในจังหวัดศรีสะเกษโดยมีการระดมความคิดเห็นทั้งงานส่วนภูมิภาคเชิงยุทธศาสตร์และเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. การกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดนบริเวณจุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ การบริหารจัดการเชิงนโยบายเป็นการบริหาร การจัดสรรทรัพยากร ความรู้ ความสามารถ เทคโนโลยี การประสานงานและวิธีการบริหารจัดการเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ โดย การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการค้าชายแดนไทย – กัมพูชานำมา ความมั่นคงตามแนวชายแดน จังหวัดศรีสะเกษ โดยพื้นที่บริเวณนี้มักเป็นจุดเส้นทางคมนาคมหรือเป็นเส้นทางที่ผ่านไปผ่านมาออกไป ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยจำเป็นต้องใช้แนวทางปฏิบัติโดยคำนึงถึงความอ่อนไหวของทั้ง 2 ฝ่าย การจัดการทางกายภาพการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานทางโลจิสติกส์ของด่านช่องสะง่า การจัดการทางสถาบันโครงสร้างสถาบัน การจัดการระดับประชาชนเป็นการเชื่อมโยงด้านศาสนา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว การศึกษา และความร่วมมือของชุมชนและท้องถิ่น ศักยภาพของด่านช่องสะง่าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน มีมุมมองเรื่องโอกาสของการขยายการค้าและการลงทุนที่เติบโตขึ้นจากฐานตลาดที่ใหญ่ขึ้นของภูมิภาคอาเซียน รวมทั้งความร่วมมือทางการลงทุนระหว่างประเทศที่เพิ่มขึ้นของภาครัฐและเอกชนที่

¹ หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
e-mail: emily_u_u_jup@hotmail.com.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาบริหารธุรกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ e-mail: wasanbu@gmail.com, wasanbu@yahoo.com

*ผู้นิพนธ์หลัก e-mail: emily_u_u_jup@hotmail.com.

ต้องการแลกเปลี่ยนด้านทรัพยากรแรงงานและความเชี่ยวชาญ การเติบโตของการค้าและการลงทุนยังส่งผลกระทบทางบวกให้ภาคการบริการ เช่น การบริการทางการแพทย์ การศึกษาและการท่องเที่ยวที่จะเติบโตไปพร้อมกัน การเติบโตในภาคส่วนต่าง ๆ

3. แนวทางในการพัฒนาศักยภาพกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าชายแดน ไทย-กัมพูชา จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า การกำหนดนโยบายรัฐมีนโยบายจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเพื่อให้สอดคล้องกับการแถลงนโยบายในด้านอุตสาหกรรม ด้านพาณิชย์ และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของนโยบายการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา พบว่ามีทั้งปัจจัยภายในและภายนอก มีส่วนสำคัญกับพัฒนาการของนโยบายการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาที่เกิดขึ้นขับเคลื่อนนโยบายที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวของการค้าชายแดนอย่างต่อเนื่อง การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบการค้าชายแดนให้ทันสมัย การพัฒนาศักยภาพตลาดการค้าชายแดน และการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในจังหวัดสระแก้วเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน เป็นต้น

คำสำคัญ : การเมือง นโยบายพื้นที่เศรษฐกิจ การค้าชายแดน

THE POLITICS FOR MAKING POLICY IN BORDER TRADING ECONOMIC ZONE:
CHONGSANGAM BORDER CROSSING, PHUSING DISTRICT, SISAKET

Tipsuda Thummalapagul^{1*} Wasan Luangprapat ²

Abstract

This research aims to 1) study the relation between Thailand and Cambodia on the basis of Chongsangam Border Crossing contexts, Phusing District, Sisaket; 2) study the making of policy to develop trading economic at Chongsangam Border Crossing, Phusing District, Sisaket; and 3) study the way to improve trading economic competency at Chongsangam Border Crossing, Phusing District, Sisaket. The author applied qualitative research to this paper. The populations in this research were groups of government agencies who related to policy driving process in each level, groups of private organizations and residents, and academicians.

The result showed that:

1) The relation between Thailand and Cambodia on the basis of Chongsangam Border Crossing contexts, Phusing District, Sisaket, the author found relation between Thailand and Cambodia on trading economic has been being developed on the basis of understanding each other. There were cooperation frameworks to drive the good relationship to trade and invest for agricultural products, strengthening links, investment supporting encouragement, academic cooperation, and new field of cooperation which both sides agreed to extend to tourism cooperation by using the stage of cooperation discussion with many participants who related to the area of Sisaket including brainstorming from region strategies and staffs.

2) The making of trading economic policy for Chongsangam Border Crossing, Phusing District, Sisaket, there was policy management to manage resources, knowledge, technology, cooperation, approach to achieve the objectives by establishing Thai-Cambodian Trade Center which makes the stability along the border of Sisaket. For this place, it is way of traveling between 2 countries – so, the staffs from 2 countries have to care much about sensitivity. There were physical logistic linking infrastructure management of Chongsangam Border Crossing; institute structure management; and resident management which linked to religions, cultures, environment, tourism, education, and cooperation between community and agencies. The competency of Chongsangam Border Crossing for being in AEC, the author found the establishment of Special Economic Border Area which expressed the point of trading and investment expansion – as we can see that the trading has been being grown up in ASEAN

¹ *Master of Political Science Program in Politics, Thammasat University. e-mail: emily_u_u_jup@hotmail.com.*

² *Asst.Prof, Faculty of Political Science, Thammasat University. e-mail:: wasanbu@gmail.com, wasanbu@yahoo.com*

** Corresponding author, e-mail: emily_u_u_jup@hotmail.com.*

market. Also, there had been being the investment cooperation between 2 countries: both governments and private enterprises to exchange labors and experts. The growing of trading and investment made positive effects to service business: medical service, education and tourism which have been being grown up respectively

3) The way to develop business activity competency in Thailand and Cambodia border at Chongsangam Border Crossing. The governments had defined the policy of establishing border economic zone to accord industry, commerce, and international economic. For influenced factors which affected to the development of Thailand and Cambodia border trading policy, the author found that there were both internal and external factors which were very important to develop Thailand and Cambodia border trading policy and drove the policy to encourage expansion of trading continuously. There were improvement of infrastructure and logistic system to adjust laws and rules for border trading to be up to date, the development of border trading competency, and the development of resident competency in Sisaket to be the member of AEC.

Keywords : Politics, Economic Area Policy, Border Trading

บทนำ

การค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ มาเลเซีย เมียนมาร์ ลาว และกัมพูชา ในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นการค้าตามแนวชายแดนเกิดขึ้นจากลักษณะของความเป็นพี่น้องและความสัมพันธ์ฉันท์มิตร เป็นการค้าที่ทำรายได้เข้าประเทศอย่างต่อเนื่องและมีความสำคัญเพิ่มขึ้นทุกปี โดยปี 2560 (มกราคม-กันยายน) (กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. ออนไลน์ 2560) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การค้าชายแดนขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง คือ นโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน และส่งเสริมให้มีความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกันทั้งในด้านการค้า การลงทุน การคมนาคม การขนส่ง และการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีการค้าชายแดนจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์ที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้มีต้นทุนค่าขนส่งต่ำและยังเป็นแหล่งระบายสินค้าที่ล้นตลาดของไทย ตลอดจนยังเป็นช่องทางในการหาวัตถุดิบที่มีราคาถูกเพื่อป้อนเข้าสู่โรงงานผลิตสินค้าภายในประเทศ ซึ่งเป็นการลดต้นทุนการผลิตทำให้สินค้าดังกล่าวมีราคาต่ำลง อันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคภายในประเทศของไทยและสามารถส่งออกสินค้าที่มีราคาต้นทุนต่ำลงเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางด้านราคาในตลาดโลกเพิ่มขึ้น

การค้าระหว่างไทย-กัมพูชาระหว่าง พ.ศ. 2538-2547 มีมูลค่าเฉลี่ยปีละ 18,066 ล้านบาท แบ่งเป็นมูลค่าการส่งออกเฉลี่ยปีละ 17,033 ล้านบาท และมูลค่าการนำเข้าเฉลี่ยปีละ 973 ล้านบาทโดยไทยเป็นฝ่ายได้ดุลการค้ามาโดยตลอด เฉลี่ยปีละ 16,060 ล้านบาท และจากการที่ไทยได้เปรียบดุลการค้ามาโดยตลอดได้ส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้นหลายประการ เช่น ชาวกัมพูชาบางส่วนเกรงว่าไทยจะเข้าไปครอบงำด้านเศรษฐกิจ ประกอบกับในระยะที่ผ่านมากัมพูชามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนไทยว่าจะเข้าไปเอาเปรียบ ทำให้ชาวกัมพูชาต่อต้านคนไทยจนเกิดเหตุบานปลายถึงขั้นก่อการจลาจลบุกเผาสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงพนมเปญ และที่ทำการบริษัทสัญชาติไทยในกรุงพนมเปญ เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2546 ซึ่งรัฐบาลไทยได้ประกาศตอบโต้ฝ่ายกัมพูชาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติ ด้วยการประกาศปิดด่านการค้าตามแนวชายแดน (บัญญัติ สาลี. 2560) และลดสถานะทางการทูตของกัมพูชาในไทยจากเอกอัครราชทูตเหลือเพียงชั้นอุปทูตเท่านั้น ซึ่งต่อมารัฐบาลกัมพูชาได้ออกมาแสดงความรับผิดชอบและยินยอมที่จะปฏิบัติตามข้อเรียกร้องจากฝ่ายไทยทุกประการ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาก็เริ่มปรับเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น จากพัฒนาการการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการค้าชายแดนของทั้งสองประเทศ ซึ่งมีความใกล้ชิดและสัมพันธ์ทางการค้ากันมาอย่างยาวนานแม้จะมีปัญหาทางการเมือง สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ทำให้การค้าชายแดนต้องชะงักลงไปบ้างก็ตาม แต่ไทยและกัมพูชาก็ยังมีการพัฒนากรอบความร่วมมือกับทั้งที่เป็นพหุภาคีและทวิภาคีอีกหลายกรอบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดพลังในการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในรูปแบบการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวและวัฒนธรรมซึ่งจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างอนุภูมิภาคเป็นไปได้อย่างดี และคาดว่าในระยะต่อไปการค้าชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะกัมพูชาจะขยายตัวเพิ่มขึ้นอีกมาก เนื่องจากได้รับผลดีจากยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยแผนปฏิบัติการภายใต้ ECS มีหลายโครงการที่ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านจะร่วมมือกันในลักษณะทวิภาคี (พรพิมล ตรีโชติ. 2560) ซึ่งจะสนับสนุนให้การค้าชายแดนระหว่างกันเติบโตยิ่งขึ้น อาทิเช่น การส่งเสริมการผลิตและการรับซื้อสินค้าแบบทำสัญญาผูกพัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมระหว่างกัน ส่วนในระดับจังหวัดก็ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะกลยุทธ์เปิดจุดผ่านแดนบริเวณชายแดนที่มีศักยภาพเพื่อประโยชน์การค้าและการท่องเที่ยว

จังหวัดศรีสะเกษ เป็นจังหวัดที่มีการค้าชายแดนกับประเทศกัมพูชา โดยในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีแนวชายแดนติดกับประเทศกัมพูชาระยะทาง 127 กิโลเมตร เริ่มจากช่องโพน อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี ถึง ช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมี 3 อำเภอที่มีอาณาเขตติดกับจังหวัดพระวิหาร และจังหวัดอุดรธานี ของประเทศกัมพูชา คือ อำเภอกันทรลักษ์ระยะทาง 76 กิโลเมตร อำเภอขุนหาญ ระยะทาง 18 กิโลเมตร และอำเภอภูสิงห์ ระยะทาง 33 กิโลเมตรมีช่องทางที่สามารถสัญจรไปมาระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา 16 ช่องทาง คือ ช่องโพน ช่องตาเกียรติ ช่องกุ่มมะดึก ช่องคำผกา ช่องกระบือ ช่องตาเข็ม ช่องกำเป็รียบ ช่องจักแจริง ช่องกกเนย์ ช่องเชิงพระพุทธ ช่องโดนตวล ช่องแปดหลัก ช่องตาเฒ่า ช่องพระพะลัย ช่องบันไดหัก (ผามออีแดง) และช่องสะง่า ซึ่งมีช่องทางที่ประกาศเป็นจุดผ่านแดนและจุดผ่อนปรน 2 ช่องทาง คือ 1) จุดผ่อนปรนเขาพระวิหาร ชายแดนอำเภอกันทรลักษ์ ปัจจุบันไม่สามารถเดินทางไปมาได้ เนื่องจากจากกัมพูชาได้ปิดประตูที่ด่านชายแดนแห่งนี้มาตั้งแต่ปี 2551 และ 2) จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า ชายแดนอำเภอภูสิงห์ เป็นช่องทางการติดต่อด้านการค้าที่สำคัญของจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนช่องทางอื่น ๆ นั้นจะใช้สำหรับการสัญจรไปมาระหว่างประชาชนที่อาศัยตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศเท่านั้น

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้เอง งานวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาถึง ความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ภายใต้จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาศักยภาพและทิศทางการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าชายแดน ไทย-กัมพูชาจุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า ให้ก้าวไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวจากมุมมองของภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับการค้าชายแดนด่านถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ยังมีผู้ศึกษาน้อยมาก การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่ ผู้ประกอบการ หน่วยงานรัฐ และเอกชน ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อการค้าชายแดนของทั้งสองประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ ไทย-กัมพูชา บนฐานบริบทภายใต้จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดนบริเวณจุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจการค้าชายแดน ไทย-กัมพูชาจุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเมืองในการกำหนดนโยบายพื้นที่เศรษฐกิจการค้าชายแดน : จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่ครอบคลุม ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาในการเปิดด่านช่องสะง่า การกำหนดนโยบายการพัฒนาการเชื่อมโยงของเศรษฐกิจการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันหลังจากเป็นประชาคมอาเซียนในระดับท้องถิ่น จังหวัด เพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งสองประเทศว่าเป็นอย่างไร

กลุ่มประชากร

1. กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนหรือกำหนดนโยบายการค้าชายแดน การกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษในระดับต่าง ๆ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดศรีสะเกษที่เกี่ยวข้อง

2. กลุ่มภาคเอกชนและประชาชน ได้แก่ นักธุรกิจที่ดำรงตำแหน่ง ประธาน/รองประธานหอการค้า/สภาอุตสาหกรรมจังหวัด/สมาคมการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการค้าและประชาชน ที่ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้าส่งออก-นำเข้า บริเวณด่านถาวรช่องสง่า

3. กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการที่มีความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็นสองส่วน คือ

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางราชการ ข่าวหนังสือ บทความวิชาการ รายงานประจำปี รายงานการประชุม ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษา จากห้องสมุด สถานที่ราชการต่างๆ และค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ต

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย ตามประเด็นการสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดไว้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลที่ต้องการครบหมดแล้วผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เชื่อมโยงปรากฏการณ์กับแนวคิดทางทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) เพื่อให้สามารถตอบโจทย์การวิจัยและความมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้ได้โดยสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ ไทย-กัมพูชา บนฐานบริบทจุดผ่านแดนถาวรช่องสง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-กัมพูชา นับได้ว่ามีพัฒนาการที่ก้าวหน้าและดำเนินไปบนพื้นฐานของความเข้าใจกัน เข้าใจกัน โดยมีกรอบความร่วมมือต่าง ๆ เป็นพลังขับเคลื่อนความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี - เจ้าพระยา - แม่น้ำโขง กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงกรอบความร่วมมือสามเหลี่ยมมรกต ที่เมืองเสียมเรียบและจังหวัดอุบลราชธานี

(1) ความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนในสินค้าเกษตร ไทยและกัมพูชายืนยันที่ จะร่วมกันจัดทำความร่วมมือด้านตลาดข้าวซึ่งได้ยกระดับเป็นความร่วมมือข้าว 5 ประเทศในอาเซียน ประกอบด้วย กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ ไทย และเวียดนาม มีวัตถุประสงค์ เพื่อยกระดับและเสริมสร้างเสถียรภาพราคาข้าวในตลาดโลก และเป็นการเตรียมตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงในโลก เช่น เรื่องความมั่นคงด้านอาหาร

(2) การเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกัน ทั้งสองฝ่ายยินดี กับการเริ่มเดินรถขนส่งระหว่างไทยกับ กัมพูชาบนเส้นทางเศรษฐกิจผ่านจุดผ่านแดนรัฐประเทศ-ปอยเปต ตามความตกลงการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำ ซึ่งไทยและกัมพูชาเป็นสมาชิกร่วมกับสมาชิก GMS อีก 4 ประเทศ คือ ลาว เวียดนาม เมียนมาร์ และจีนตอนใต้ ในการนี้ ทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบที่จะประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดการดำเนินการเพื่อส่งเสริมการขนส่งคนและ สินค้าระหว่างกันให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น

(3) การส่งเสริมและการอำนวยความสะดวกการค้าและการลงทุน ทั้งสองฝ่ายสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยเพิ่มพูนปริมาณและมูลค่าการค้าและการลงทุนระหว่างกัน (4) ความร่วมมือด้านวิชาการ ทั้งสองฝ่ายได้มีความร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และ แนวทางปฏิบัติที่ดีในการกำหนดและดำเนินนโยบายการค้า เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ตรงกันอันจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพ ในการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนต่อไป

(4) ความร่วมมือสาขาใหม่ ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบที่จะขยายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว โดยสนับสนุนให้มีการดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่การใช้ประโยชน์จาก ACMECS Single Visa scheme และการจัดให้มีช่องทางด่วนสำหรับนักท่องเที่ยวที่ด่านชายแดน เพื่อสนับสนุนการขยายตัวของการท่องเที่ยวของทั้งสองประเทศ

การเพิ่มประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารจัดการช่องสงฆำ โดยใช้เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีส่วนร่วม ที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่และท้องถิ่นในจังหวัดศรีสะเกษโดยมีกระดมความคิดเห็นทั้งงานส่วนภูมิภาคเชิงยุทธศาสตร์และเชิงปฏิบัติการสำนักงานจังหวัดพาณิชย์การค้าการลงทุนและอุตสาหกรรม หน่วยงานองค์กรเอกชน สภาอุตสาหกรรมหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษนักธุรกิจภาคเอกชนสมาคมการท่องเที่ยว หน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่นในอำเภอนายกองค์กรบริหารส่วนตำบล ส่วนงานผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับความมั่นคง ทหาร ตำรวจ ผู้แทนและผู้ทรงคุณวุฒิเชิงพื้นที่ หน่วยงานด้านการศึกษา อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ และทีมงานผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินการงานวิจัย การศึกษาระบบบริหารจัดการเมืองใหม่ช่องสงฆำ ที่มีประสิทธิภาพ เศรษฐกิจชายแดนว่า เป็นการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายแดนให้เป็นประตูการค้าการท่องเที่ยว การผลิตทางการเกษตร และอุตสาหกรรม โดยอาศัยวัตถุดิบและแรงงานทั้งในประเทศและจากประเทศเพื่อนบ้าน รัฐให้การสนับสนุนด้านการบริหารโครงสร้างพื้นฐานพร้อมทั้งมาตรการสนับสนุนอื่น ๆ โดยเฉพาะสิทธิประโยชน์ทางภาษี การอำนวยความสะดวกในลักษณะ One Stop Services และผ่อนปรนการใช้แรงงานต่างด้าว เป้าหมายเพื่อกระตุ้นการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และโอกาสการจ้างงานในพื้นที่ในระดับจังหวัดและภาคเหนือตอนบน ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย พัฒนาพื้นที่ให้เป็นประตูทางการค้า การลงทุนร่วมกับจีนตอนใต้เข้าสู่อินโดจีน เอเชียและอาเซียน เพื่อเป็นโครงการนำร่อง ที่จะป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนารูปแบบเขตเศรษฐกิจชายแดนแห่งแรกของประเทศ และขยายผลการพัฒนาไปยังพื้นที่ชายแดนที่มีศักยภาพอื่นในประเทศ

2. การกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดนบริเวณจุดผ่านแดนถาวรช่องสงฆำ อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

การบริหารจัดการเชิงนโยบายเป็นการบริหาร การจัดสรรทรัพยากร ความรู้ ความสามารถ เทคโนโลยี การประสานงานและวิธีการบริหารจัดการเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ โดยรวมกันทำหน้าที่อย่างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวเน้นการจัดระบบการบริหารต่าง ๆ รวมเข้าด้วยกันเป็นเนื้อเดียวกันองค์กรนำมาตรฐาน การจัดการต่าง ๆ มาใช้ประยุกต์ใช้ในการบริหารธุรกิจ โดยการนำมาใช้รวมกันเป็นระบบการบริหารเดียวขององค์กร โดยทุกกระบวนการ ทุกหน่วยงานต้องทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การรวมเข้าด้วยกัน

เป็นเนื้อเดียวกัน เรียกว่า เป็นการบูรณาการ เป็นสิ่งที่ควรทำ เพื่อรองรับการรวบรวมบริหารด้านอื่นๆ ที่มีประสิทธิภาพเข้ามาใช้ในองค์กรและมีประสิทธิผล การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน (Border Management) ไม่อาจมีวิถีทางเดียว ในบางพื้นที่ต้องมุ่งไปในเรื่องความมั่นคง บางพื้นที่ต้องมุ่งไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ บางพื้นที่ต้องมุ่งไปในปัญหาทางสังคม การบริหารจัดการชายแดน จึงหมายถึงการรักษาสิทธิในการเดินทางผ่านไปมาในพื้นที่ชายแดนได้อย่างปลอดภัยและมีเสถียรภาพ และยังหมายถึงการไหลเวียนของเงิน ทุน และการเคลื่อนไหวของตลาด การบริหารจัดการชายแดน โดยใช้หลักความเป็นเหตุเป็นผล (rational) ในการเข้าไปจัดการพื้นที่ชายแดน มักคำนึงถึงความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการให้ดีที่สุด ซึ่งบางกลุ่มบางองค์กรก็ยึดหลักความเป็นเหตุเป็นผลที่แตกต่างกันไปในประเด็นองค์ประกอบได้แก่

1. การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการค้าชายแดนไทย - กัมพูชานำมาซึ่งการสนับสนุนข้อมูลให้แก่ผู้ที่ต้องการติดต่อค้าขาย ต้องการลงทุน กับประเทศกัมพูชา พร้อมทั้งยังประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการค้าขาย การลงทุน อันจะทำให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้นในการเข้าไปทำธุรกิจในประเทศกัมพูชา และรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2. ความมั่นคงตามแนวชายแดน จังหวัดศรีสะเกษ มีแนวพรมแดนติดกับประเทศกัมพูชา ระยะทางประมาณ 127 กิโลเมตร ในพื้นที่ 3 อำเภอคือ อำเภอกันทรลักษ์ติดกับจังหวัดพระวิหาร อำเภอขุนหาญ และอำเภอภูสิงห์ ติดกับจังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา มีจุดผ่านแดนที่สำคัญ จำนวน 2 แห่ง คือ จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ เชื่อมกับถนนหมายเลข 67 เข้าสู่จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชาและ จุดผ่อนปรนเพื่อการท่องเที่ยวพระวิหาร ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ ในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา บริเวณอำเภอกันทรลักษ์ อำเภอขุขันธ์ และอำเภอภูสิงห์จังหวัดศรีสะเกษ โดยพื้นที่บริเวณนี้มักเป็นจุดเส้นทางคมนาคมหรือเป็นเส้นทางที่ผ่านไปผ่านมาออกไป ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยจำเป็นต้องใช้แนวทางปฏิบัติโดยคำนึงถึงความอ่อนไหวของทั้ง 2 ฝ่าย

3. การจัดการทางกายภาพการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานทางโลจิสติกส์ของด่านช่องสะง่า จะเป็นการเชื่อมต่อการใช้เส้นทางคมนาคม เพื่อการค้าและการท่องเที่ยว ซึ่งการส่งออกสินค้าที่ด่านช่องสะง่าสามารถกระจายสินค้าได้ครอบคลุมจังหวัดทางตอนเหนือของประเทศกัมพูชา

4. การจัดการทางสถาบันโครงสร้างสถาบัน ประกอบด้วย การเปิดเสรี การอำนวยความสะดวกทางการค้า การบริการ การลงทุน การสร้างมาตรฐาน กฎหมาย กฎเกณฑ์และข้อบังคับ ให้สอดคล้องกัน เพื่อลดอุปสรรคต่อการรวมกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

5. การจัดการระดับประชาชนเป็นการเชื่อมโยงด้านศาสนา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว การศึกษา และความร่วมมือของชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งโครงการที่สำคัญ ได้แก่ โครงการหนังสือเดินทางอาเซียน (Asian Passport) การเชื่อมโยงการท่องเที่ยว แรงงานข้ามชาติ ด้านการศึกษา ภาษา และสื่อมวลชน ดังนั้น จังหวัดศรีสะเกษ จึงมีความเชื่อมโยงกับประเทศกัมพูชาในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในระดับประชาชน

6. ศักยภาพของด่านช่องสะง่าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมของด่านช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยการประเมินศักยภาพของด่านช่องสะง่าในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประกอบด้วยจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภัยคุกคาม (SWOT Analysis) รวมทั้งการวิเคราะห์บริบทการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น การเชื่อมโยงกับประเทศกัมพูชา เศรษฐกิจโลก เทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งจะมีผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ

การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน มีมุมมองเรื่องโอกาสของการขยายการค้าและการลงทุนที่เติบโตขึ้นจากฐานตลาดที่ใหญ่ขึ้นของภูมิภาคอาเซียน รวมทั้งความร่วมมือทางการลงทุนระหว่างประเทศที่เพิ่มขึ้นของภาครัฐและเอกชนที่ต้องการแลกเปลี่ยนด้านทรัพยากรแรงงานและความเชี่ยวชาญ การเติบโตของการค้าและการลงทุนยังส่งผลกระทบต่อทางบวกให้ภาคการบริการ เช่น การบริการทางการแพทย์ การศึกษาและการท่องเที่ยวที่จะเติบโตไปพร้อมกัน การเติบโตในภาคส่วนต่าง ๆ

3. แนวทางในการพัฒนาศักยภาพกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าชายแดน ไทย-กัมพูชา จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า

การกำหนดนโยบายรัฐมีนโยบายจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเพื่อให้สอดคล้องกับการแถลงนโยบายในด้านอุตสาหกรรม ด้านพาณิชย์ และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งได้ประกาศไว้ว่าจะปรับโครงสร้างการผลิตในภาคอุตสาหกรรม และการส่งเสริมการลงทุนให้สอดคล้องกับเป้าหมายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ เสริมสร้างให้มีอุตสาหกรรมพื้นฐาน และเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เป็นไปตามตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล ซึ่งเป็นตัวแบบการกำหนดนโยบายที่เป็นเหตุเป็นผล โดยรัฐบาลต้องยึดถือประโยชน์สูงสุดของประชาชนในประเทศเป็นสำคัญซึ่งนโยบายการค้าชายแดน (ปี2531-2534) นับตั้งแต่เริ่มต้นรัฐบาลยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักเพื่อต้องการแก้ไขปัญหาสงครามและความมั่นคงตามแนวชายแดนให้เกิดขึ้นในขณะนั้น

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของนโยบายการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา พบว่ามีทั้งปัจจัยภายในและภายนอก โดยปัจจัยภายใน ได้แก่ ลักษณะของผู้นำรัฐบาลพรรคการเมืองที่เข้ามาบริหารราชการ และกลุ่มผลประโยชน์เช่น หอการค้าไทย เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองโลกที่เปลี่ยนแปลงไปรวมถึงนโยบายของรัฐบาลกัมพูชา เป็นต้นทั้งปัจจัยภายในและภายนอกที่เกิดขึ้นมีส่วนสำคัญกับพัฒนาการของนโยบายการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาที่เกิดขึ้นขับเคลื่อนนโยบายที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวของการค้าชายแดนอย่างต่อเนื่อง การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบการค้าชายแดนให้ทันสมัย การพัฒนาศักยภาพตลาดการค้าชายแดน และการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในจังหวัดสระแก้วเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ ไทย-กัมพูชา บนฐานบริบทจุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-กัมพูชา นับได้ว่ามีพัฒนาการที่ก้าวหน้าและดำเนินไปบนพื้นฐานของความเข้าใจกัน โดยมีกรอบความร่วมมือต่าง ๆ เป็นพลังขับเคลื่อนความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันคือความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนในสินค้าเกษตร การเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกัน การส่งเสริมและการอำนวยความสะดวกการค้าและการลงทุน ความร่วมมือด้านวิชาการ ความร่วมมือสาขาใหม่ ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบที่จะขยายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว โดยใช้เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีส่วนร่วม ที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่และท้องถิ่นในจังหวัดศรีสะเกษโดยมีการระดมความคิดเห็นทั้งงานส่วนภูมิภาคเชิงยุทธศาสตร์และเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับ อาพา แก้วกำก (2551) ผลการสัมภาษณ์ชาวกัมพูชาจากองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ พนักงานโรงพยาบาลเอกชน ผู้ประกอบธุรกิจค้าส่งเสื้อผ้า ภัคฯและนักศึกษา โดยสรุปพบว่ามีมุมมองของชาวกัมพูชาต่อไทยได้เปลี่ยนแปลงไปในทางบวกมากขึ้น ชาวกัมพูชาจึงมีความประทับใจขณะใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทย ด้วยสังคมและวัฒนธรรมมีความคล้ายคลึงกันมากทำให้ชาวกัมพูชาสามารถปรับตัวได้ไม่ยาก ทั้งยังได้พยายามเรียนรู้การใช้ชีวิตให้กลมกลืนกับชาวไทยได้ โดยเฉพาะการสื่อสารภาษาไทยที่

ทาได้ดี อย่างไรก็ตามเหตุผลทางเศรษฐกิจก็ยังเป็นเหตุผลหลักที่พวกเขาต้องการเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม สิ่งที่ชาวกัมพูชาสะท้อนคือต้องการให้คนไทยปรับทัศนคติที่มีต่อชาวกัมพูชา ให้คิดว่าคนเราสามารถอยู่ร่วมกันได้ไม่ว่าจะเชื้อชาติใด ภาษาใด เพราะต่างมีภาระที่ต้องหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว เพียงแต่ชาวกัมพูชาอาจจะมีรายได้น้อยกว่าคนไทยเท่านั้น และเห็นว่าความร่วมมือในกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องช่วยนาพาไปสู่ความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรมากยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับ พิชิตพล แจ่มจาร์ส (2545) ที่กล่าวถึงความคล้ายกันในวิถีชีวิตของสังคมวัฒนธรรมไทยกับกัมพูชาทั้งการนับถือศาสนาพุทธ การประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีซึ่งมีความผูกพันกันมาช้านาน เช่นเดียวกับกับข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดที่ชาวกัมพูชาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าศาสนาที่คล้ายคลึงกันทำให้พวกเขารู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับคนไทย และความเชื่อทางศาสนาสามารถเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับกัมพูชาได้ อาทิ การทอดผ้าป่า ทอดกฐิน การจัดงานบุญร่วมกันตามประเพณี ชาวกัมพูชาล้วนเห็นว่ากิจกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันได้

2. การกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดนบริเวณจุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ การบริหารจัดการเชิงนโยบายเป็นการบริหาร การจัดสรรทรัพยากร ความรู้ ความสามารถ เทคโนโลยี การประสานงานและวิธีการบริหารจัดการเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ โดย การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการค้าชายแดนไทย – กัมพูชานำมา ความมั่นคงตามแนวชายแดน จังหวัดศรีสะเกษ โดยพื้นที่บริเวณนี้มีมักเป็นจุดเส้นทางคมนาคมหรือเป็นเส้นทางที่ผ่านไปผ่านมาออกไป ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยจำเป็นต้องใช้แนวทางปฏิบัติโดยคำนึงถึงความอ่อนไหวของทั้ง 2 ฝ่าย การจัดการทางกายภาพการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานทางโลจิสติกส์ของด่านช่องสะง่า การจัดการทางสถาบันโครงสร้างสถาบัน การจัดการระดับประชาชนเป็นการเชื่อมโยงด้านศาสนา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว การศึกษา และความร่วมมือของชุมชนและท้องถิ่น ศักยภาพของด่านช่องสะง่าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน มีมุมมองเรื่องโอกาสของการขยายการค้าและการลงทุนที่เติบโตขึ้นจากฐานตลาดที่ใหญ่ขึ้นของภูมิภาคอาเซียน รวมทั้งความร่วมมือทางการลงทุนระหว่างประเทศที่เพิ่มขึ้นของภาครัฐและเอกชนที่ต้องการแลกเปลี่ยนด้านทรัพยากรแรงงานและความเชี่ยวชาญ การเติบโตของการค้าและการลงทุนยังส่งผลกระทบทางบวกให้ภาคการบริการ เช่น การบริการทางการแพทย์ การศึกษาและการท่องเที่ยวที่จะเติบโตไปพร้อมกัน การเติบโตในภาคส่วนต่าง ๆ สอดคล้องกับ นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์ (2559) ศักยภาพทางเศรษฐกิจชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน พร้อมทั้งเกื้อหนุนให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถดำรงอยู่รอดในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน ด้วยศักยภาพทางเศรษฐกิจชุมชนที่สำคัญประกอบด้วย 1) ทูทางทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ ที่ดินหากินของตนเอง ทรัพยากรป่าไม้ และแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ที่สามารถทำการผลิตได้ตลอดทั้งปี 2) การปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นการเกษตรผสมผสาน โดยมีความพอเพียงเป็นพื้นฐานในการผลิต 3) การจัดการแรงงานให้ความสำคัญกับการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน 4) การตลาดที่มั่นคงในการกระจายผลผลิต 5) ทูทางสังคมและวัฒนธรรมที่ยึดมั่นผูกพันอย่างเหนียวแน่น 6) บทบาทของผู้นำที่เข้มแข็ง และ 7) องค์กรชุมชนพึ่งตนเองที่มีความมั่นคง อันเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้ครัวเรือนและชุมชนยังคงรักษาวินัยระบบเศรษฐกิจของตนให้ดำรงอยู่รอดในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในสังคมปัจจุบัน พร้อมทั้งชุมชนสามารถพึ่งตนเองและกันเองได้อย่างเข้มแข็งด้วยศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน และสอดคล้องกับ บุหงา ศรีรัตนภมร พรนภา เตียสุธิกุล และวิมล หอมยี่ง (2559) ความเป็นไปได้ของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งแรก พบว่า ความเป็นไปได้ของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยภาพรวมมีความคิดเห็นด้วยอยู่ระดับมากและรายด้านความเหมาะสมของที่ตั้งมีความคิดเห็น

ด้วยอยู่ระดับมาก 2) ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นไปได้ของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยรวมพบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวมีความผันแปรของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษได้ร้อยละเท่ากับ 78.30 ($R^2=0.783$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารภาคประชาชน รัฐ และเอกชน มีความคิดเห็นว่าเป็นไปได้ของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยภาพรวมมีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดและ

3) ปัญหาและข้อเสนอแนะทางในการปรับปรุงความเป็นไปได้ของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษพบว่า ปัญหาในเรื่องแรงงานภาษีการค้าถูกระเบียบทางราชการ ความโปร่งใสการบริหารของภาครัฐ ปัญหาอาชญากรรมข้ามประเทศ และปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ส่วนข้อเสนอแนะ ควรให้ความรู้แก่ประชาชนในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษความร่วมมือกับทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนและรัฐวิสาหกิจในการผลักดันให้สำเร็จ

3. แนวทางในการพัฒนาศักยภาพกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าชายแดน ไทย-กัมพูชา จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า การกำหนดนโยบายรัฐมีนโยบายจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเพื่อให้อุตสาหกรรม การเกษตร นโยบายในด้านอุตสาหกรรม ด้านพาณิชย์ และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของนโยบายการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา พบว่ามีทั้งปัจจัยภายในและภายนอก มีส่วนสำคัญกับพัฒนาการของนโยบายการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาที่เกิดขึ้นขับเคลื่อนนโยบายที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวของการค้าชายแดนอย่างต่อเนื่อง การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบการค้าชายแดนให้ทันสมัย การพัฒนาศักยภาพตลาดการค้าชายแดน และการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในจังหวัดสระแก้วเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน เป็นต้น สอดคล้องกับ ชิตพล ชัยมะดัน และ ศรุตี สุกฤตน์ (2558) นโยบายการค้าชายแดนไทย-กัมพูชานับตั้งแต่ ปี 2531-2557 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตรต่อเนื่องสามารถแบ่งออกเป็น 4 ช่วงดังนี้ ช่วงที่ 1 นับตั้งแต่ปี 2531-2534 เป็นนโยบายเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและความหมายขอบข่ายเรื่องความมั่นคงของรัฐซึ่งนำมาใช้กับการแก้ไขปัญหาชายแดน ช่วงที่ 2 ปี 2535-2545 เป็นการปรับเปลี่ยนนโยบายการค้าชายแดนสู่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับทวิภาคีและพหุภาคี ภายใต้การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) และโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและส่งเสริมการพัฒนาการค้า การลงทุนและการค้าชายแดนในภูมิภาค ช่วงที่ 3 ปี 2546-2552 เป็นนโยบายการค้าชายแดนภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS) เพื่อผลักดันให้เศรษฐกิจการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา เติบโตอย่างต่อเนื่อง และช่วงที่ 4 ปี 2553-2557 เป็นนโยบายการค้าชายแดนเชื่อมโยงประชาคมอาเซียนเพื่อยกระดับพัฒนาเขตเศรษฐกิจการค้าชายแดนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ข้อเสนอแนะ

1. กระบวนการการศึกษาเพื่อศักยภาพองค์รวมการบริหารจัดการช่องสะง่าอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการประกอบธุรกิจการค้าชายแดนสำหรับผู้ประกอบการการค้าชายแดนของไทย รวมทั้งการศึกษาส่วนงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการให้บริการของพื้นที่ชายแดนไทย - กัมพูชา และการค้าชายแดนที่มีผลกระทบต่อชุมชนรวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน กับข้อตกลงการค้าชายแดนหรือการค้าเสรี อาจจะมองถึงส่วนงานที่เกี่ยวข้อง

2. จังหวัดศรีสะเกษได้ดำเนินการผลักดันนโยบายเมืองคู่มือมิตร ไปสู่การปฏิบัติ โดยได้มีการจัดประชุมส่วนราชการ หน่วยงาน คณะกรรมการระดับจังหวัด อำเภอ และจัดประชุมเจรจาสองฝ่ายหลายครั้ง ซึ่งต่างเห็นพ้องที่จะสถาปนาความสัมพันธ์เมืองคู่มือมิตร รวมทั้งมีการประชุมคณะผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนไทย - กัมพูชา จากนั้นก็ยังไม่มีการจัดการประชุมผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนไทย - กัมพูชา

3. การศึกษาแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารสนเทศร่วมกัน เช่น ข้อมูลการเดินทางข้ามแดน ประเภท ชนิด ปริมาณสินค้า ห่วงเวลาที่จะทำการค้า การลงทุนร่วมกัน แหล่งท่องเที่ยวที่จะเชื่อมโยงกัน ควรแก้ปัญหาด้วยการให้มีการเชื่อมโยงในระดับสถาบัน โดยภาครัฐ สถาบันการศึกษา สถานทูต กงสุล รวมทั้งภาคเอกชน ทั้งหอการค้า และสภาอุตสาหกรรม ให้ความร่วมมือสนับสนุนศึกษาแลกเปลี่ยนข้อมูล

4. ควรจัดให้มีการประชุมหารือร่วมกันทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อแก้ปัญหาอุปสรรคระหว่างกัน และส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนผู้แทนการค้าระหว่างประเทศ และการเยี่ยมเยือนเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างเมืองชายแดน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาความร่วมมือด้านการค้า การลงทุนภาครัฐควรให้การส่งเสริม / สนับสนุน / ให้คำปรึกษาแก่ภาคเอกชนในการเข้าไปทำธุรกิจในประเทศกัมพูชาเพื่อลดความเสี่ยง โดยอาจเข้าไปถือหุ้นในกิจการที่นักธุรกิจไทยเข้าไปดำเนินการเพื่อสร้างความเชื่อถือและความมั่นใจให้กับภาคเอกชน พิจารณาดำเนินการด้านการค้าชายแดนอย่างจริงจัง โดยมีนโยบายและการดำเนินการที่ชัดเจน ตลอดจนการประสานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนของไทยในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ควรกำหนดหน่วยงานระดับท้องถิ่นให้มีบทบาทที่จะรับผิดชอบดูแลการค้าชายแดนให้ชัดเจนและเป็นมาตรฐานสากล

5. การประสานการดำเนินการในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจชายแดน ซึ่งประกอบด้วย ภาคอุตสาหกรรม / เกษตรกรรม/สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ให้ชัดเจนเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียตะวันออก และกระทรวงมหาดไทย กรมพัฒนาชุมชน ควรเป็นหน่วยงานประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นกระทรวงการคลัง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และหน่วยงานอื่น ๆ ในการให้ความช่วยเหลือประเทศกัมพูชา ในการจัดทำโครงการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนถนนหมายเลข 67 (สะง่า – อัลลองเวง – เสียมเรียบ) ณ บ้านโอ๊กกันดาน ตำบลลุมโตง อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา ในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า และให้มีการจัดทำโครงการนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์กันในระดับประชาชนระหว่างประชาชนไทยกับประชาชนกัมพูชา

6. โครงการวงกลมเศรษฐกิจ ควรมีหน่วยงานหลักมารับผิดชอบอย่างแท้จริง กระทรวงการต่างประเทศ ควรเข้ามาแสดงบทบาทอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดการประสานงาน ของงบประมาณ การติดต่อกับประเทศที่เชื่อมโยงกับประเทศไทย

7. โดยสรุปการที่จังหวัดศรีสะเกษ ได้มีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศกัมพูชา ได้มีการจัดกิจกรรมด้วยกันต่าง ๆ หลายโครงการที่เชื่อมความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ พร้อมทั้งมีการพบปะหารือของข้าราชการระดับผู้ว่าราชการจังหวัดหลายครั้ง จังหวัดศรีสะเกษ จึงเป็นสะพานเชื่อมโยงรอยต่อให้แก่ประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาและประเทศในอาเซียน ในจังหวัดทางภาคอีสานตอนใต้ ที่จะเป็นประตูไปสู่การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์โดยมี ผศ.ดร วสันต์ เหลืองประภัสร์ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ ได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์เป็นที่ปรึกษา โดยได้ใช้กระบวนการเปิด ปรับ เปลี่ยน ให้กับผู้ศึกษาจนวิทยานิพนธ์สำเร็จลงอย่างสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, “สรุปรายงานสถานการณ์การค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน, <http://www.dft.go.th/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2560.
- ชิตพล ชัยมะดัน และ ศรุตี สกุศลรัตน์. นโยบายการค้าชายแดนไทย-กัมพูชากับการปรับตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาจังหวัดสระแก้ว. วารสารราชพฤกษ์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2558).
- บัญญัติ สาลี. (2560). การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาและนัยเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนของรัฐไทย, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- พิชิตพล แจ่มจาร์ส. (2545). มิติความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาที่ส่งผลกระทบต่อไทยในห้วง พ.ศ.2536-2545. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โรงเรียนเสนาธิการทหารบก.
- พรพิมล ตรีโชติ. (2560). การค้าชายแดนไทยกับอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง. สงวนลิขสิทธิ์ © พ.ศ. 2539-2560 โดย บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- นวรรตน์ นิธิชัยอนันต์. (2559). ศักยภาพทางเศรษฐกิจชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา: กรณีศึกษาชุมชนบ้านโจรก ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. ปีที่ 11 (2559): ฉบับพิเศษ 2559.
- อาพา แก้วก่ากง. (2551). ทัศนคติด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวกัมพูชาในประเทศไทยที่มีต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา. งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2551.
- บุหงา ศรีรัตนภร พรนภา เตียสุธิกุล และวิมล หอมยิ่ง. (2559). ความเป็นไปได้ของนโยบายการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งแรกของประเทศไทย จังหวัดตาก. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 1. มกราคม - เมษายน 2559.